

Het slingertje van Foucault

Hugo Brouckaert

Jaren geleden kwam ik eens als gevolg van een ongeval in een ziekenhuiskamer terecht, waar ik de eerste nacht doorbracht met mijn twee handen in een elastisch verband en mijn twee armen in een mitella. 's Ochtends om zes uur - ik was net ingeslapen - kwam een dragonder van een verpleegster de kamer binnengestormd met de vraag : “En, meneertje, hebben wij ons al gewassen ?”

Sinds die dag heb ik een welhaast fysieke afkeer van aansprekingen in de eerste persoon meervoud en een niet aflatende heimwee naar meer eenvoudige tijden, toen een aanspreking nog in de tweede persoon gebeurde : “Gij zult niet doden!”

De ANS noemt dat opmerkelijke gebruik “de meervoudige vorm van de eerste persoon in situaties met een paternalistisch of maternalistisch karakter”. Ik heb het ook wel het verpleegstermeervoud horen noemen - terecht dus - en het is ook in trek bij moeders (Wat doen wij voor we aan tafel gaan? Onze handjes wassen), politieagenten (Hebben wij dan geen licht op onze fiets?) en kaartjesknippers bij de NMBS (Mogen we thuis ook onze voeten op de bank leggen?). Een gewaagd antwoord op die laatste vraag is : “we hebben thuis geen trein, mijnheer”.

En dan zijn er nog die verkleinwoorden! Sommige ervan kunnen volgens diezelfde ANS een “depreciërende betekenis” hebben. Helaas volgen geen pertinente voorbeelden. Het enige voorbeeld is : afleggertje. Je kunt echter geen markt bezoeken, geen winkel binnenlopen of de aansprekingen met mevrouwetje en madammeke komen uit de lucht gevallen. Mijnheertjes heb ik sinds mijn verpleegstertje niet meer gehoord, maar dat komt zonder enige twijfel nog wel.

Bijzonder aanstootgevend en steeds verder om zich heen grijpend is de hebbelijkheid van verkopers en verkoopsters om ongeveer alle producten en andere met de verkoop in verband staande voorwerpen met een verkleinwoord te benoemen.

In de confectiezaak : “Terwijl mevrouwetje haar betaalkaartje zoekt om haar codetje in te tikken, pak ik even haar manteltje in.”

Op de markt, over een onderhoudsproduct voor de auto, na een demonstratie op een voor dat doel prominent aanwezige motorkap (het “capootje”) van een Amerikaanse slee : “Ons productje is ook ideaal voor uw velgskes en voor uw ramekes.”

In de boekhandel : “Ik heb hier een encyclopedietje in afleveringetjes dat u zal interesseren. Het abonnementje is niet duur.”

Mijn arts schrijft me een geneesmiddel voor dat belastend kan zijn voor de maag en daarom tijdens de maaltijd ingenomen moet worden. Zegt mijn apotheker : “Innemen bij de boterhammekes of de patatjes, om het maagje te sparen. Hebt u uw SIS-kaartje meegebracht? Dat is dan vier eurootjes.”

Ik heb al een woordcategorie in gedachten voor voor de volgende druk van de ANS : het verkopersdiminutief. Overal bruikbaar. Van speldekopjes en sierkraaltjes tot olifantjes en Boeing-vliegtuigjes. Ergerlijk !

Uit wat voorafgaat mag het u niet verbazen dat mijn bewondering uitgaat naar de wereldvreemde wetenschappers die tot nu toe ongevoelig blijven voor de waan van de dag en verkleinwoordjes gebruiken waarvoor ze dienen : het aanduiden van kleine levende wezens en dingen.

Het winterkoninkje, het koolwitje, het madeliefje, het bietenaaltje, de eilandjes van Langerhans, het vingerkootje, het bloedlichaampje. Voor wat echt klein en fijn is dus. Geen haarbuisje op hun hoofd dat eraan denkt om te spreken van het slingertje van Foucault, het buisje van Torricelli of de Maagdenburgse halve bolletjes. En zo hoort het ook.
